

Geleneksel Mardin Evlerine Ait Ahşap Kapıların İncelenmesi

Cevdet SÖĞÜTLÜ, Emrullah KILIÇ

ÖZET

Bu çalışmada, Geleneksel Mardin evlerine ait ahşap kapıların malzeme, yapım tekniği, boyut, aksesuar ve süsleme özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca uygun olarak Mardin merkezde 27 adet geleneksel eve ait 18 adet avlu, 10 adet giriş ve 17 adet oda kapısının karakteristik özellikleri, fotoğraflarla belgeleme ve ayrıntılı bir envanter formu kullanılarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak, geleneksel Mardin evlerinin büyük çoğunluğunda orijinal kapıların yerine günümüz üretim teknolojilerine uygun kapıların kullanıldığı, mevcut orijinal kapıların yapımında ahşap türü olarak genellikle ceviz malzemenin tercih edildiği (%93) ve çakma konstrüksiyon tekniğinde üretildiği belirlenmiştir. Kapıların % 36'sı tek kanat, %64'ü ise çift kanatlı olup, genellikle süslemeye yer verilmemiştir. Ahşap kısımlarının iyi durumda olmasına karşın, avlu kapılarına ait aksesuarların % 77.8'inin, giriş ve oda kapılarına ait aksesuarların ise % 100'ünün bakıma ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Geleneksel Mardin evleri, ahşap kapılar, süsleme, yapım tekniği.

An Investigation into Wooden Doors of Mardin Traditional Houses

ABSTRACT

This study aims to explore the traditional wooden doors, focusing on their materials, construction, size, accessory, and ornamental features in respect to Mardin houses. In this framework, the characteristic qualities of 18 courtyard doors, 10 entrance doors and 17 indoors of 27 traditional houses in the city center of Mardin were identified through a systematic observation and the use of an inventory form. As a result, this research finds out that most of the traditional Mardin houses now have doors in line with modern production technologies instead of their original ones, that the remaining original doors were mostly made of walnut wood (93 %) and that all the three types of the doors possess the nailing technique in terms of their construction. There were single doors of 36 % and double doors of 64 %. Although wooden parts of the doors were usually in good condition, accessories of the courtyard doors of 77.8 %, entrance doors and interior doors of 100 % have been identified as required maintenance.

Key words: Traditional Mardin houses, wooden doors, ornament, construction

1. GİRİŞ

İnsanlar, doğal ve yapay çevre içindeki yaşamlarını sürdürebilmek için korunma, barınma ve güvenlik gibi önemli gereksinimlerini karşılamak zorundadır (Arcan ve Evcı, 1992). Bunu gerçekleştirebilmek amacı ile insanlar, doğal ortamda seçtikleri bir alanı yine o ortamda buldukları olanaklarla sınırlayıp, çevreleyerek, yeni güvenceli bir yapay ortam olarak organize etmişlerdir (İzgi, 2003).

Anadolu'da çok farklı kültürlerin yaşam bulması ve iklimlerin getirdiği özellikler, yöresel olarak farklı malzemelerin kullanılmasını gerektirmiştir. Bu farklılık, Doğu Karadeniz'de ahşap taşıyıcı iskeletli mimari, Akdeniz'de kübik taş mimarisi, Güneydoğu Anadolu'da taş, Orta Anadolu'da taş-kerpiç, İç Ege'de zemin katı taş üst katlar ahşap taşıyıcılı dolgu malzeme kullanımı şeklinde kendisini göstermektedir (Meriç, 1995).

Makale 06.08.2010 tarihinde gelmiş 15.11.2010 tarihinde yayınlanmak üzere kabul edilmiştir.

C. SÖĞÜTLÜ, E. KILIÇ, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi Bölümü 06500 Teknikokullar/ ANKARA e-posta : cevde@sogutlu.gazi.edu.tr

Digital Object Identifier 10.2339/2010.13.4, 255-261

Yapıların en yaygın olanı evdir. Aile bireylerinin beslenme, dinlenme yaşama ihtiyaçlarının yanı sıra ailenin toplumsal, ekonomik, fizyolojik ve estetik gereksinimlerini de karşılayan ev, insan hayatında önemli bir role sahiptir (Işık, 1992). Yapıda yapay mekânı örten öge çatı, örtüyü taşıyan ve iç mekânı dış ortamdaki ayıran düşey öge ise duvarlardır. Duvarlarda, bölümlerin birbirine bağlanması, iç mekânı ışık ve hava sağlanması amacıyla oluşturulan boşluklar ve onları denetlemek üzere görevlendirilen hareketli öğeler; kapı ve pencere olarak tanımlanmaktadır (İzgi, 2003). Kapılar, mekân giriş ve çıkışları kontrol altında tutan, ait oldukları binanın canlılık ve etkisini artıran önemli yapı elemanlarıdır (Binan, 1951). Ayrıca, kapının yardımcı öğeleri olan metal menteşeler, kullaplar, mihlar, kabara başlı çiviler, pullar, rozetler, sürgüler, kilitler, anahtar ağızlıkları, zemberekler vb. aksesuarlar da el sanatları ile ilgili özgün örnekler olarak önem taşımaktadır (İzgi, 2003).

Türk evi plan özelliklerine göre; sofasız, iç sofalı, dış sofalı, orta sofalı olarak dörde, yerel özelliklerine göre ise yedi bölgeye ayrılmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi de bunlardan biridir (Eldem, 1984). Bu evlerde tasarımı en çok etkileyen, yaz aylarında 40-45 °C sıcaklığa ulaşan iklimdir. Güneydoğu Anadolu evlerinin plan

tiplerinde avlu etrafında çevrelenen odalar, aynı yöredeki eski Anadolu konut tiplerinde de görülebilmektedir (Sözen ve Eruzun, 1992).

Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki geleneksel evler, coğrafi farklılıklar (iklim, jeolojik yapı, malzeme) dışında, aile yapısı, dini yapı, ekonomik yapı ve kültürel etkileşimle oluşmuştur. Konut mimarisini temsil eden önemli örnekler Diyarbakır, Urfa ve Mardin’de bulunmakta olup, bunların arasında bazı yerel üslup farklarının yanında belirgin ortak özellikler de görülebilmektedir (Dalkılıç ve Aksulu, 2004).

Geleneksel Mardin evlerinin sokakla bağlantısını sağlayan kapılar daima anıtsal biçimlere sahip olmuştur. Terasa yansıyan oda kapıları, boyutları ne olursa olsun basık kemerli biçimlerini hep korumuşlardır. Ancak geç dönemlerde özellikle ters T mekâna ait kapılar, pencerelelerde olduğu gibi çeşitli biçimleri içeren kemerlerden nişler içinde yapılmaya başlanmıştır. Oda giriş kapılarının genişlikleri 90–120 cm, yükseklikleri 190–220 cm arasında değişmektedir. Avlu giriş kapıları ise yörede eşek, at, deve gibi binek hayvanlarının bulunması nedeni ile daha büyük ölçülerde, ortalama 100–160 cm genişlikte ve 200–280 cm yükseklikte yapılmıştır. Diğer katların sokak giriş kapılarında ise oda kapılarındaki ölçüler uygulanmıştır. Sokaktan avluya ve katlara giriş kapıları iki kanatlıdır. İç kapılarda yaşama birimlerine ait olanlar iki kanatlı, diğerleri ise genellikle tek kanatlıdır. Kapılar masif ve ahşap parçaların bir araya getirilip dövme demir ve kuşaklarla birleştirilmesi ile çakma olarak yapılmıştır. Sokak kapılarında kuş motifli tokmaklar vardır (Alioğlu, 2003).

Günümüzde ülkemiz sınırları içinde yer alan ve tarihin çeşitli dönemlerinde yaşamış olan medeniyetlere ait kültür varlıklarının farklı yönlerini ele alan çeşitli bilimsel araştırmaların yapıldığı gibi, geleneksel evlerin ahşap aksamlarını yüzeysel veya spesifik olarak inceleyen çalışmalar da bulunmakta olup, bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Afyonkarahisar’ın merkezinde bulunan 22 adet geleneksel Türk evine ait 45 kapı; malzeme, yapım tekniği, boyut, aksesuar ve süsleme özellikleri bakımından incelenmiştir. Sonuç olarak, evlerin büyük çoğunluğunun 1903–1912 yıllarında yapıldığı ve cephe estetiği, doğrama detayları ve diğer özellikleri ile birbirine benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca, incelenen bütün giriş kapılarının mekân içine açıldığı ve bu açılımların % 81’nin sağ, % 19’unun ise sol olduğu bildirilmiştir (Yıldırım, 2006).

Geleneksel Türk evini konu alan diğer bir çalışmada; yapı malzeme cinsi ne olursa olsun kapıların çift kanatlı ve ahşap olduğunu, girişin evin en zayıf noktası olduğundan kapı kasası ve kanatlarının yapımında kullanılan ahşap malzemenin iyi kalitede olduğu, giriş kapılarının üzerinde çoğunlukla camsız bir ışıklık pencere olduğu belirtilmiştir. (Hacıbaloğlu, 1989). Bir başka çalışmada ise oda kapılarının yalın ve az özenli olduğu vurgulanarak, kuruluş bakımından oda kapıları, az

önemli ve önemli olarak ikiye ayrılmıştır (Küçükerman, 1978).

Geleneksel Ayaş evlerinde kapılar ve kapı tokmaklarının incelendiği çalışmanın sonucunda, kapılar, işlev bakımından avlu ve ev kapıları, kanat sayısı bakımından tek ve iki kanatlı, teknik bakımdan ise çakma ve geçme olarak ikiye ayrılmıştır (Çal, 1997). Ahşap kapılar ve metal tamamlayıcı elemanlarının ele alındığı bir çalışmada ise, ahşap kapılar boyut, plandaki konum, açılış yönü, kanat ve kanat türleri, kapı kasası ve kasa türleri, kullanılan malzeme ve metal aksesuarlar, üstüvey işlemleri ve yapısal özellikler bakımından sınıflandırılmıştır (Binan, 2000). Ahşap malzemenin çalışmasını konu edinen bir çalışmanın sonucunda; tablaları meydana getiren parçaların küçük ölçülü olması ve lif yönlerinin farklılaştırılması hâlinde çalışmadan kaynaklanan kusurların azaltılabildiği bildirilmiştir (Söğütü ve Sönmez, 2008).

Ankara merkez, Beypazarı ve Ayaş ilçelerindeki geleneksel evlere ait giriş, avlu ve oda kapılarının yapım teknikleri, süslemeleri, kilit ve sürgüleri, menteşeleri, kapı kolları ve halkaları incelenerek, kapılara ilişkin ölçüleri de kapsayan bir envanter çalışması yapılmıştır (Şaşmaz, 2002). Benzer bir çalışmada ise geleneksel Afyonkarahisar evlerine ait kapıların malzeme, boyut, konstrüksiyon, aksesuar ve süsleme özellikleri tespit edilmiştir. Sonuçta, Afyonkarahisar bölgesinde karşılaşılan özel çözümlenmiş, oda kapısının açık halde özel yuvasına oturabilmesi ve oda kapısı gömme dolap ilişkisi örneğinin önemli bir detay çözümü olduğu vurgulanmıştır (Kahraman, 2004). Ayrıca, kapı kavramını ve evrimsel sürecini, işlevlerini, boyut ve hareket ilkelerini, yapım sürecini, kapı türleri ve aksesuarlarının analiz edildiği, kapıların dayanım testleri ve test yöntemleri açıklandığı kapsamlı çalışmalar da yapılmıştır (İzgi ve Aysel, 2003).

Özgün mimari yapısı ile tarihin farklı dönemlerinde çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapan Mardin, günümüzde adından sıklıkla söz ettirmektedir. 2005 yılında hayata geçirilen “Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi” projesi ve bu kapsamda Mayıs 2006’da düzenlenen “Birinci Uluslararası Mardin Tarih Sempozyumu”, Mardin hakkında yapılan akademik çalışmalara ivme kazandırmıştır. Yüze yakın akademisyen ve araştırmacının çalışmaları, şehrin farklı yönlerinin bilimsel bir yöntemle tespit edilmesine katkı sağlamıştır.

Literatür bilgileri ışığında, ülkemizin çeşitli noktalarında bulunan geleneksel evleri ve ahşap aksamlarını inceleyen çalışmaların yapıldığını söylemek mümkündür. Bu durum, Mardin evleri için de nispeten geçerlidir. Ancak, Mardin evlerine ait ahşap kapıların ele alındığı bir çalışmaya rastlanamamıştır. Oysa asırlarca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan Mardin, fiziki durumu, tarihi şehir dokusu, sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile büyük bir zenginliğe sahiptir. Bu zenginliğin korunarak gelecek nesillere aktarılabilmesi bakımından, bu çalışmada; geleneksel Mardin evlerine ait, orijinal hali ile günümüze kadar ulaşabilmiş

ahşap kapıların malzeme, boyut, konstrüksiyon, aksesuar ve süsleme özelliklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Mardin merkezde bulunan 27 adet geleneksel eve ait 18 adet avlu, 10 adet giriş ve 16 adet oda kapısının karakteristik özellikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda, orijinal olmayan kapılar, tuvalet, banyo, mutfak, depo ve ahır kapıları ile evlerin yapım şekli, çatılar, taşıyıcı sistemi gibi hususlar çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırma kapsamında incelenen geleneksel evlerin tercihi yapılırken, geleneksel yapısını muhafaza eden evler ve bu evlere ait orijinal kapılar olmasına özen gösterilmiştir. Veriler envanter çıkarma yolu ile elde edilmiş ve fotoğraflarla desteklenmiştir. Verilerin toplanmasında kullanılan envanter formu, Yıldırım

(2006), Şaşmaz (2002), Kahraman (2004) tarafından kullanılan ev envanter formlarından faydalanılarak, bu araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırma kapsamında ele alınan evlerin yapım tarihlerinin % 62'si belirlenebilmiştir. Bu evler, 1200 yılından 1876 yılına kadar bir döneme yayılmakta ve çoğunluğu 18. ve 19. yüzyılı temsil etmektedir. Yapım tarihleri bakımından geniş bir yelpazeye sahip olmasına rağmen, kapıların tasarım ve konstrüksiyon özellikleri arasında önemli farklılıklar bulunmamaktadır. İncelenen kapılardan bazı örnekler Resim 1'de verilmiştir.

İncelenen kapıların kanat sayısı ve yapımında kullanılan ahşap türüne ait istatistikî veriler Çizelge 1'de, kasa-kanat ilişkisi ve kapıların açılma durumlarına ait veriler ise Çizelge 2'de verilmiştir.

H. Ali Çelebi evi avlu kapısı

Mirzaoğlu evi giriş kapısı

Adakların evi oda kapısı

Resim 1. İncelenen kapılardan bazı örnekler

Çizelge 1. Kapıların kanat sayısı ve yapımında kullanılan malzeme

Kapı Türü	Ahşap Türü						Kanat Sayısı			
	Ceviz		Çam		Dut		Tek		Çift	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Avlu kapısı	16	89	-	-	2	11	6	33	12	67
Giriş Kapısı	9	90	1	10	-	-	3	30	7	70
Oda Kapısı	17	100	-	-	-	-	7	41	10	59
Toplam	42	93	1	2	2	5	16	36	29	64

Buna göre, kapıların yapımında en fazla kullanılan ahşap türü ceviz (% 93) olup, bunu dut (% 5) ve çam (% 2) takip etmiştir. Kapıların % 36'sı tek kanatlı, %64'ü ise çift kanatlıdır.

Çizelge 2. Kasa-kanat ilişkisi ve kapıların açılma durumları

Kapı Türü	Kasa				Kapı açılma yeri ve yönü					
	Var		Yok		Mekân içi		Sağ		Sol	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Avlu kapısı	-	-	18	100	18	100	12	67	6	33
Giriş Kapısı	-	-	10	100	10	100	3	30	7	70
Oda Kapısı	-	-	17	100	17	100	9	53	8	47
Toplam	-	-	45	100	45	100	24	53	21	47

Araştırma kapsamındaki kapıların % 53'ü sağa, % 47'si ise sola ve % 100'ü mekân içine açılmaktadır. Kapının açılıp kapanmasını sağlamak üzere mekanik (metal vb.) menteşe kullanılmamış, evin yapımı aşamasında kapı boşluğu üstünde konumlandırılmış

Alt kısımda ise genellikle kapı kanadına monte edilen bir metal aksamın, zeminde hazırlanan yatağa yerleştirilmesi ile mil menteşe çalışma prensibine benzer bir mantıkla kapı kanatları açılıp kapanmaktadır (Resim 3).

Resim 2. Lento ile ilişkilendirilmiş açılıp kapanma sistemi (üst)

yaklaşık 30x30 cm kesit ölçülerindeki ahşap lentoya bir yuva, zemindeki (genellikle taş) izdüşümünde ise bir yatak hazırlanmıştır. Kapı serenin üst kısmı yaklaşık

Kapıların yapım tekniği, aksesuar ve süsleme özelliklerine ait veriler Çizelge 3'te verilmiştir

Resim 3. Zemin ile ilişkilendirilmiş açılıp kapanma sistemi (alt)

5 cm yukarıya taşırılmış ve bu fazlalık, lentodaki yuvaya uygun şekillendirilmiştir (Resim 2).

İncelenen kapıların, geniş tahtaların dikey yönde yan yana getirilerek, metal kuşakla çevrilmek sureti ile

Çizelge 3. Kapıların yapım tekniği, aksesuar ve süsleme özellikleri

Kapı Türü	Teknik		Süsleme				Kilit Türü		Aksesuar			
	Çakma		Var		Yok		Kapaçlama		Tokmak		Halka	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
<i>Avlu Kapısı</i>	18	100	9	50	9	50	18	100	18	100	7	39
<i>Giriş Kapısı</i>	10		5	50	5	50	10		8	80	2	20
<i>Oda Kapısı</i>	17		10	59	7	41	17		12	71	4	24
<i>Toplam</i>	45		24	53	21	47	45		38	84	13	29

arkadan dövme çivi ile çakıldığı belirlenmiştir. Kapıların yapımında kullanılan çakma tekniği haricinde herhangi bir konstrüksiyon kullanılmamış olup, bu durum avlu, giriş ve oda kapılarının tamamında geçerlidir.

Kapıların tamamında basit kapazlama kilit, % 84'ünde tokmak, % 29'unda ise halka kullanıldığı ve bazı kapılarda kapazlama kilitlerin yerine, günümüzde kullanılan ve farklı özelliklerdeki kilitlerin takıldığı tes-

Genellikle süslemesiz, düz hatlardan oluşan kapılardan sadece çift kanatlı olanların bini çıtalarında çok basit ve sade olarak nitelendirilebilecek tarzda; burğu ve spiral şeklinde süslemenin olduğu belirlenmiştir. Yapım tekniği ve süslemeye ilişkin örnekler Resim 4'te verilmiştir.

İncelenen kapıların mevcut yapısal özellikleri ve koruma durumlarına ilişkin istatistikî veriler Çizelge 4'te,

Resim 4. Kapıların yapım tekniği ve süslemelerine ait örnekler

pit edilmiştir. Bu aksesuarların yanı sıra çift kanatlı avlu, giriş ve oda kapılarında, gerektiğinde kanatları sabitlemek ve açmak için sürgüler ve kancalar kullanılmıştır.

kapıların genel yapılarındaki bozulma ve restorasyon durumları ise Çizelge 5'te verilmiştir.

Ahşap kısımları genellikle iyi durumda olan avlu kapılarının % 77.8'i, giriş ve oda kapılarının % 100'ünde

Çizelge 4. Kapıların mevcut durumları

Kapı Türü	Ahşap kısım			Aksesuar			Üstüzyüz gereci			
	A	B	C	A	B	C	Var	İzi var	Yok	
Avlu Kapısı	n	7	7	4	2	14	2	9	1	8
	%	38.9	38.9	22.2	11.1	77.8	11.1	50	5.6	44.4
Giriş Kapısı	n	6	3	1	-	10	-	7	-	3
	%	60	30	10	0	100	0	70	0	30
Oda Kapısı	n	14	2	1	-	17	-	11	0	6
	%	82.4	11.8	5.9	0	100	0	64.7	0	35.3

A: İyi durumda;

B: Bakım gerektirir;

C: Kötü durumda

Çizelge 5. Kapıların genel yapılarında bozulma ve restorasyon durumları

Kapı Türü	Çatlama			Çarpılma			Çürüme			Restorasyon		
	Yok	Biraz	Fazla	Yok	Biraz	Fazla	Yok	Biraz	Fazla	Yapılmış	Yapılmamış	
Avlu Kapısı	n	1	15	2	5	11	2	5	11	2	5	13
	%	5.5	83.3	11.1	27.8	61.1	11.1	27.8	61.1	11.1	27.8	72.2
Giriş Kapısı	n	1	7	2	4	5	1	5	4	1	4	6
	%	10	70	20	40	50	10	50	40	10	40	60
Oda Kapısı	n	10	6	1	9	7	1	9	7	1	5	12
	%	58.8	35.3	5.9	52.9	41.2	5.9	52.9	41.2	5.9	29.4	70.6

aksesuarlarının bakım gerektirdiği görülmektedir. Ayrıca, avlu kapılarının % 44.4'ünde, giriş kapılarının % 30'unda ve oda kapılarının % 35.3'ünde üstüzyey gerecinin olmadığı, diğer bir deyişle koruyucu katman uygulamasına ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir.

Genel yapıları bakımından her üç kapı türünde de önemli oranlarda çatlama, çarpılma ve çürüme olduğu ve avlu kapılarının sadece % 27.8'i, giriş kapılarının % 40'i ve oda kapılarının % 29'unun restorasyonu yapılmıştır.

Kapı boşluğu esasına göre genişlik ve yükseklik ölçülerine ait betimsel istatistikî değerler Çizelge 6'da, kapı kanadı ölçülerine ait değerler ise Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 6. Kapı boşluğu ölçülerine ait istatistikî değerler

Kapı Türü	Kanat Sayısı	n	Yükseklik (cm)				Genişlik (cm)			
			X_{maks}	X_{min}	\bar{X}	s	X_{maks}	X_{min}	\bar{X}	s
Avlu Kapısı	Tek	6	224	174	197.2	15.9	175	96	122.5	32.9
	Çift	12	256	195	235.8	15.8	189	105	148.8	25.4
Giriş Kapısı	Tek	3	230	179	197.7	28.1	155	96	118.7	31.8
	Çift	7	291	198	227.7	31.9	204	95	138.4	39.7
Oda Kapısı	Tek	7	242	176	195.6	22.9	132	87	103.1	14.5
	Çift	10	206	184	197.6	7.1	115	93	105.8	6.4

X_{maks} : En yüksek değer; X_{min} : En düşük değer; \bar{X} : Aritmetik ortalama; s: Standart sapma

Boşluk ölçüleri bakımından kapıların gerek aynı tür içinde gerekse türler arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin, tek kanatlı avlu kapılarının genişlik ölçüleri 96 cm ile 175 cm arasında değişmektedir.

İncelenen kapıların tamamında (avlu, giriş ve oda kapısı) tokmak kullanılmıştır. Kapıların mekânın içine açıldığı, tamamının çakma tekniğinde yapıldığı ve menteşe kullanılmadığı saptanmıştır. Evlerin genel mimari özellikleri ile uyumlu olan orijinal kapılar, büyük ölçüde günümüze kadar ulaşmamış, orijinal kapıların yerini, güncel malzeme ve yapım teknikleri ile üretilen kapılar almıştır.

Çakma tekniği ile yapılan kapı kanatlarında süsleme kullanılmadığı görülmüş olup, sadece çift kanatlı kapıların bini çitasında çok basit ve sade olarak nitelendirilebilecek tarzda; burgu şeklinde süsleme yapılmıştır. Ancak, bu kapı kanatlarının genelinde metal eklentilerin işlevselliği yanında birer süsleme unsuru

olarak da kullanıldığı dikkat çekmektedir. Özellikle, kilit ve tokmaklar giriş ve avlu kapılarında özenilerek yapılmıştır. Büyük bir kısmı çalışmayan kilitler, süs ve güvenlik izlenimi açısından halen ait oldukları konumda

Çizelge 7. Kapı kanadı ölçülerine ait istatistikî değerler

Kapı Türü	Kanat Sayısı	n	Yükseklik (cm)				Genişlik (cm)				Kalınlık (cm)			
			X_{maks}	X_{min}	\bar{X}	s	X_{maks}	X_{min}	s	X_{maks}	X_{min}	\bar{X}	s	
Avlu Kapısı	Tek	6	230	170	199.7	21.7	172	92	118.7	33.3	5	4	4.7	0.52
	Çift	12	252	191	231.8	15.8	92	50	71.8	12.6	8	4	5.5	1.30
Giriş Kapısı	Tek	3	225	175	193.7	27.3	150	92	114	31.4	6	4	5.0	1.00
	Çift	7	286	194	221.6	31.9	100	45	67.1	19.9	8	4	5.3	1.38
Oda Kapısı	Tek	7	240	170	191.3	23.9	104	64	89.7	13.5	6	4	5	0.58
	Çift	10	202	180	192.8	6.9	56	45	50.9	3.2	6	4	4.6	0.67

X_{maks} : En yüksek değer; X_{min} : En düşük değer; \bar{X} : Aritmetik ortalama; s: Standart sapma

Kanat genişlikleri ve kalınlıkları doğal olarak kapı boşlukları ölçüleri ile paralellik göstermekle birlikte, tek kanatlı oda kapıları ile çift kanatlı oda kapıları arasındaki ölçü farklılığı yaklaşık 1.5 cm olarak dikkat çekmektedir. Kanat kalınlıkları ortalama 4.6 cm ile 5.5 cm arasında değişmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın yapıldığı Mardin merkezde, dönemin özelliklerini taşıyan, incelemeye değer nitelikli, tarihi önemi olan ve kapıları orijinal durumdaki evler araştırmaya dâhil edilmiştir. İncelenen bazı evlerin yapım tarihleri ev sahiplerince bilinmemesine karşın, genel olarak 1700'lü yılların başlarına ait olan evlerin en yenisi 1870 yılında yapılmıştır.

varlıklarını korumaktadırlar. Kapı kanatlarının yapımında tahtaları kuşaklara sabitlemek için; dövme demir kabara başlı çiviler, simetri sağlayacak şekilde uygulanmıştır.

Kapı kanatları, alt kısımda metal eleman yardımı ile zeminle olan bağlantısı ve üst kısımda ahşap lentoya açılan yuvaya geçmeli olarak açılıp kapanmaktadır.

Kapıların üstüzyey gereci bakımından orijinal koruyucu katmanlarının belirlenmesi mümkün olmamıştır. Değerlendirilebilecek durumda olan kapıların mevcut üstüzyey gereçleri yetersizdir ve birçok kapı örtücü boya ile boyanmıştır. Dış etkilere karşı kapıları korumak amacıyla sürülen boya, gelişigüzel seçildiği için kapıların gerçek dokusu ve yapısı hissedilemez

duruma gelmiştir. Çok az sayıdaki kapıda ise vernik uygulaması yapılarak doğal yapı korunmuştur.

Sonuç olarak, geleneksel Mardin evlerine ait ahşap kapıların günümüze kadar ulaşabilmiş örneklerinin sayısı sınırlıdır. Başka bir ifade ile kapılar yok olmaya her geçen gün biraz daha yaklaşmaktadır. Çok az sayıdaki evin restorasyonu yapılmış olup, restorasyon uygulamalarının sadece evlerin dış cephelerinde yüzeysel olarak yapıldığı, evlerinin içinin ise evde oturan kişinin mevcut olanaklarına ve zevkine bırakıldığı gözlenmiştir. Dolayısı ile somut kültür varlıklarımızın önemli örneklerinden olan Mardin evleri ve bu evlere ait ahşap kısımlarının ivedilikle restorasyon uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, ahşap kapıların restorasyonu yapılırken gerek malzeme gerekse yapım tekniği bakımından; orijinal özelliklerinin korunması, bu örneklerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi bakımından önem taşımaktadır.

5. KAYNAKLAR

1. Alioğlu, F., "Mardin Şehir Dokusu ve Evler 2. Baskı", Tarih Vakfı, İstanbul, 5-178 (2003).
2. Alioğlu, F., "Mardin, Söylenceler ve Tarih", Arkitekt, 3: 31-44 (1996).
3. Arcan, F. ve Evcı, F., "Mimari Tasarıma Yaklaşım", 2K Yayınevi, İstanbul, 65-70 (1991).
4. Binan, M., "Ahşap Kapılar ve Metal Tamamlayıcı Elemanlar 3. Baskı", Yem Yayın, İstanbul, 46-75 (2000).
5. Çal, H., "Geleneksel Ayaş Evlerinde Kapılar ve Kapı Tokmakları", Ayaş Belediyesi Yayınları, Ankara, 5-36 (1997).
6. Dalkılıç, N. ve Aksulu, I., "Midyat Geleneksel Kent Dokusu ve Evleri Üzerine Bir İnceleme", Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 19 (3): 313-326 (2004).
7. Eldem, S.H., "Türk Evi Osmanlı Dönemi", T.A.Ç. Vakfı, İstanbul, 14-53 (1984).
8. Işık, Z., "Geleneksel ve Günümüz Konutlarının İç Mekan Analizi", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 13-67 (1992).
9. İzgi, U., Aysel, B., "Kapılar ve Hafif Bölmeler 2. Cilt", Yem Yayınları, İstanbul, 11-207 (2003).
10. Hacıbaloğlu, M., "Geleneksel Türk Evi ve Çağımıza Ulaşamamasının Nedenleri", G.Ü. Müh. Mim. Fak. Yayınları, Ankara, 1-35 (1989).
11. İzgi, U., Aysel, B.B., "Kapılar ve Hafif Bölmeler" 2 Cilt, Yem Yayınları, İstanbul, 11,207 (2003).
12. Kahraman, B., "Geleneksel Türk Evi Odasında Ahşap İç Mimari Elemanlar", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 46-87 (1997).
13. Kahraman, N., "Geleneksel Afyonkarahisar Evlerine Ait Kapıların İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 4-39 (2004).
14. Küçükerman, Ö., Güner, Ş., "Anadolu Mirasında Türk Evleri", T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1-320 (1995).
15. Meriç, A., "Afyonkarahisar ve Çevresi Eski Evleri ve Süslemeleri", IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları:7, Afyonkarahisar, 57-61 (1995).
16. Söğütlü, C., Sönmez, A., "Kündekâri Tekniğinde Yapılmış Ahşap Panellerin Boyutsal Değişimlerinin Belirlenmesi", Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 23, No: 2, 349-356 (2006).
17. Sözen M. ve Eruzun, C., "Anadolu'da Ev ve İnsan", Emlak Bankası Yayınları, İstanbul, 24-52 (1992).
18. Şaşmaz, H.A., "Ankara Merkez ve Ayaş, Beypazarı İlçeleri Geleneksel Türk Evi Kapıları", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 4-35 (2002).
19. Yıldırım, K., "Geleneksel Afyonkarahisar Evlerine Ait Kapılar Üzerine Bir Araştırma", Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 21, No: 1 (2006).
20. Yıldırım, K., Kahraman, N., Hidayetoğlu, M.L., "Geleneksel Afyonkarahisar Evlerine Ait Kapıların İncelenmesi", Tubitak Yayınları, Ankara, 342-352 (2006).